

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Om Begrebet Ironi

Citation: Kierkegaard, Søren: "Om Begrebet Ironi", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 1*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon; Finn Hauberg Mortensen, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 1997 , s. I. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-bi-txt-shoot-idfb4edb9d-18d9-429d-8e1c-184c72fac4a0.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 1

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

## Indledning

Hvad der egentlig skal udgjøre Gjenstanden for denne Deel af Undersøgelsen, er til en vis Grad allerede givet i det Foregaaende, forsaavidt som dette under Contemplationens Form lod en Side af Begrebet komme tilsyn. Jeg har derfor ikke saameget forudsat Begrebet i den tidligere Deel af Afhandlingen, som jeg har ladet det blive til, idet jeg søgte at orientere mig i Phænomenet. Jeg har derved fundet en ubekendt Størrelse, et *Standpunkt*, der viste sig som det, der maa have været *eiendommeligt for Socrates*. Jeg har kaldt dette Standpunkt Ironi; men Navnet paa det er i den første Deel af Afhandlingen det mindre Vigtige: Hovedsagen er, at der intet Moment, intet Træk er blevet overseet, samt at alle Momenter og alle Træk have ordnet sig sammen i en Totalitet. *Om dette Standpunkt er Ironi*, det skal først nu afgjøres, idet jeg i Udviklingen af Begrebet ogsaa vil komme til det Moment, *hvor Socrates maa passe*, saasandt hans Standpunkt ellers har været Ironi. Men som jeg i den første Deel af Afhandlingen alene havde med Socrates at gjøre, saaledes vil det i Udviklingen af Begrebet vise sig, i hvilken Forstand han er et Moment i Begrebets Udvikling, med andre Ord, det vil vise sig, om Begrebet Ironi er *absolut udtømt* i ham, eller om der *ikke er andre* Fremtrædelsesformer deraf, til hvilke der ogsaa maa tages et Hensyn, førend man kan sige, at Begrebet tilstrækkeligt er opfattet. Som derfor i den første Deel af Afhandlingen Begrebet stedse svævede i Baggrunden, med en bestandig Trang til at tage Skikkelse i Phænomenet, saaledes vil i denne Deel af Afhandlingen Begrebets phænomenale Fremtrædelse, som en bestandig Mulighed til at tage Bolig iblandt os, følge Udviklingen. Disse to Momenter ere uadskillelige; thi hvis Begrebet ikke var i Phænomenet, eller rettere, Phænomenet først var forstaaeligt, først virkeligt i og med Begrebet, og hvis Phænomenet ikke var i Begrebet, eller rettere, Begrebet først forstaaeligt, først virkeligt i og med Phænomenet, saa var al Erkjendelse umulig, idet jeg i det ene Tilfælde vilde mangle Sandheden, i det andet Virkeligheden. Er nu Ironi en Subjectivitetens Bestemmelse, saa vil man strax see *Nødvendigheden af to Fremtrædelse* af dette Begreb; og Virkeligheden har ogsaa knyttet Navnet til dem. Den første er naturligviis den, hvor *Subjectiviteten første Gang* gjør sin Ret gjeldende i Verdenshistorien. Her have vi Socrates, det vil sige, herved ere vi anviste, hvor vi skal søge Begrebet i dets historiske Fremtrædelse. Men da Subjectiviteten havde viist sig i Verden, forsvandt den ikke atter sporløs, Verden sank ikke atter tilbage i den tidligere Udviklingsform, tvertimod, det Gamle forsvandt, og Alt blev nyt. Skal der nu kunne vise sig en ny Fremtrædelsesform af Ironien, da maa det være, idet Subjectiviteten i en endnu høiere Form gjør sig gjeldende. Det maa da være en *Subjectivitetens anden Potents*, en Subjectivitetens Subjectivitet, der svarer til Reflexionens Reflexion. Herved ere vi atter verdenshistorisk orienterede, vi ere nemlig henviste til den Udvikling, som det nyere Philosophi erholdt i Kant, og som fuldendtes i Fichte, og nærmere igjen til de Standpunkter, der efter Fichte søgte at gjøre Subjectiviteten i anden Potents gjeldende. At dette nu forholder sig rigtigt, det viser Virkeligheden ogsaa, thi her møde vi atter Ironien. Men da dette Standpunkt er en potenseret subjectiv Bevidsthed, saa følger deraf, at den bliver sig Ironien tydelig og bestemt bevidst, at den udtaler Ironien som sit Standpunkt. Dette skete nu ogsaa i Fr. Schlegel, der søgte at gjøre den gjeldende i Forhold til Virkeligheden, i Tieck, der søgte at gjøre den gjeldende i Poesien, i Solger, der blev sig dette æsthetisk og filosofisk bevidst. Endelig traf ogsaa Ironien her sin Mester i Hegel. Medens den første Form af Ironi ikke blev bekjæmpet, men *beroliget* derved at Subjectiviteten skete *sin Ret*, saa blev den anden Form af Ironi bekjæmpet og *tilintetgjort*; thi da den var uberettiget, kunde den kun skee *sin Ret* derved, at den blev ophævet.

Er man nu ved disse Betragtninger tilstrækkelig orienteret med Hensyn til dette Begrebs Historie, saa skal dermed dog ingenlunde være sagt, at en Opfattelse af dette Begreb, forsaavidt den søger Tilhold og Støtte i de tidligere Udviklinger, ikke er forbunden med Vanskelighed. Forsaavidt som man nemlig søger en fuldstændig og sammenhængende *Udvikling af dette Begreb*, vil man snart overbevise sig om, at det har en besynderlig eller rettere *ingen Historie*. I den Periode efter Fichte, hvor det især blev gjort gjeldende, finder man det atter og atter nævnet, atter og atter antydet, atter og atter forudsat. Søger man derimod en klar Udvikling, saa søger man forgjæves. Solger<sup>1</sup> klager over at A. W. v. Schlegel i hans *Vorlesungen über dramatische Kunst und Litteratur*, hvor man snarest maa vente at finde den tilstrækkelige Oplysning, kun flygtigt antyder den et eneste Sted. Hegel<sup>1</sup> klager over, at det er gaaet Solger paa samme Maade, og Tieck ikke bedre. Og da Alle klage, hvorfor skulde jeg ikke ogsaa klage? Jeg klager over, at det er gaaet Hegel omvendt. Paa det Punkt i alle hans Systemer, hvor man kunde vente at finde Ironien udviklet, finder man den omtalt, men uagtet, hvis man vilde lade det Alt aftrykke, man maatte tilstaae, at det var ikke Lidet, der var sagt om Ironi, saa er det dog i en anden Forstand ikke Meget; thi han siger omtrent det Samme paa alle Punkter. Hertil kommer, at han retter sit Angreb mod de enkelte ofte forskjellige Tanker, man har knyttet til dette Ord, hvoraf bliver en Følge, at da Sprogbrugen ikke er constant, hans Polemik ikke altid bliver aldeles klar. Imidlertid er det dog langt fra, at jeg med Rette kan klage over Hegel i samme Forstand, som Hegel klager over sine Forgjængere. Isærdeleshed findes der fortrinlige Bemærkninger i den Anmeldelse af Solgers efterladte Skrifter, der findes i det 16de Bind af hans samtlige Værker. Og er end ikke altid Fremstillingen og Skildringen af negative Standpunkter (thi ved disse gjelder det især om Skildring: loquere, ut videam te) saa udtømmende, saa indholdsriig, som man kunde ønske det, saa veed Hegel desto bedre at magte dem, og forsaavidt vil man i den Positivitet, han gjør gjeldende, have et indirecte Bidrag til Skildringen. Medens Schlegelerne og Tieck havde deres største Betydning ved den Polemik, hvorved de tilintetgjorde en

foregaaende Udvikling, og medens netop af denne Grund deres Standpunkt blev noget adspredt, fordi det ikke var et Hovedslag, de vandt, men en Mangfoldighed af Træfninger, saa har Hegel derimod absolut Betydning ved i sin positive Total-Anskuelse at beseire den polemiske Knibskhed, der, som Dronning Brynhilds Jomfruelighed, behøvede en mere end almindelig Ægtemand, behøvede en Sigurd Svend for at betvinges. Hos J. Paul er der ogsaa ofte Tale om Ironi, og i hans Æsthetik findes der Et og Andet, men uden filosofisk eller ægte æsthetisk Myndighed. Han taler overhovedet, som Æsthetiker, mere ud af en riig æsthetisk Erfaring, end han egentlig begrunder sit æsthetiske Standpunkt. For ham er Ironi, Humor, Lune ligesom forskellige Sprog, og hans Skildring indskrænker sig til, at han udtrykker den samme Tanke ironisk, humoristisk, i Lunets Sprog, omtrent som naar Fr. Baader stundom, efterat have givet en Fremstilling af enkelte mystiske Sætninger, nu oversætter denne paa mystisk.

1. Solgers *nachgelassene Schriften und Briefwechsel* herausgegeben von Tieck und Fr. v. Raumer, 2ter Band Pag. 514 (i en Bedømmelse af Schlegels Forelæsninger): Es war dem Rec. höchst auffallend, der Ironie, in welcher er den wahren Mittelpunkt der ganzen dramatischen Kunst erkennt, so daß sie auch beim philosophischen Dialog, wenn er einigermaßen dramatisch seyn soll, nicht zu entbehren ist, in dem ganzen Werke nur Einmal erwähnt zu finden, Th. II. Abth. 2, S. 72, und noch dazu um ihr alle Einmischung in das eigentliche Tragische zu untersagen; und doch erinnert er sich an frühere Aeußerungen des Verfassers, welche sich an diese Ideen wenigstens sehr anzunähern schienen. Die Ironie ist aber auch das gerade Gegentheil jener Ansicht des Lebens, in welcher Ernst und Scherz, wie sie der Verfasser annimmt, wurzeln.  
(tilbage)
2. Hegels *Werke*. Sechszehnter Band Pag. 492 (i en Anmeldelse af Solgers *efterladte Skrifter*): Dasselbe ist Solger'n begegnet; in den speculativen Expositionen der höchsten Idee, die er in der oben angeführten Abhandlung mit dem innersten Geistesernste giebt, *erwähnt* er der Ironie *gar nicht*, sie, welche mit der Begeisterung auf's Innigste vereint, und in deren Tiefe Kunst, Religion und Philosophie identisch seyen. Gerade dort, hätte man geglaubt, müsse der Ort seyn, wo man in's Klare gesetzt finden werde, was es denn mit dem vornehmen Geheimnisse, dem großen Unbekannten - der Ironie - für eine philosophische Bewandtniß habe. - Om Tieck see sammesteds.  
(tilbage)

Men da det Begreb Ironi saaledes ofte har faaet en *forskjellig Betydning*, gjelder det om, at man ikke med eller mod sit Vidende kommer til at bruge det aldeles vilkaarligt, gjelder det om, at man, idet man knytter sig til den almindelige Sprogbrug, faaer at see, at de forskjellige Betydninger, det i Tidens Løb har faaet, dog alle passe ind herunder.